

Экономические науки

УДК 657:331

Руда Вікторія Станіславівна

магістр факультету обліку і фінансів

Дніпровського державного аграрно-економічного університету

Рудая Виктория Станиславовна

магистр факультета учета и финансов

Днепровского государственного аграрно-экономического университета

Ruda Viktoriia

Master of Faculty of Accounting and Finance of the

Dniprovsky State Agrarian and Economic University

Чепець Ольга Григорівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку,

оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Чепець Ольга Григорьевна

кандидат экономических наук, доцент кафедры учета,

налогообложения и управления финансово-экономической безопасностью

Днепровский государственный аграрно-экономический университет

Chepets Olga

PhD, Associate Professor of the Department of Accounting,

Taxation and Management of Financial and Economic Safety

Dniprovsky State Agrarian and Economic University

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО
КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТА
ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**

**СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВНУТРЕННЕГО КОНТРОЛЯ
ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ЗАПАСОВ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ И ПУТИ
ИХ РЕШЕНИЯ**

**MODERN PROBLEMS OF INTERNAL CONTROL OF INVENTORIES
IN ENTERPRISES AND WAYS FOR THEIR SOLUTION**

***Анотація.** У статті розкрито основні напрямки внутрішньогосподарського контролю виробничих запасів, проаналізовано їх основні сучасні проблеми та запропоновано шляхи до їх вирішення.*

***Ключові слова:** виробничі запаси, запаси, контроль, управління виробничими запасами, внутрішньогосподарський контроль.*

***Аннотация.** В статье раскрываются основные направления внутреннего контроля производственных запасов, анализируются их основные современные проблемы и предлагаются пути их решения.*

***Ключевые слова:** производственные запасы, запасы, контроль, управление запасами, внутренний контроль.*

***Summary.** The article reveals the main directions of the internal control of inventories, analyzes their main modern problems and suggested ways to solve them.*

***Key words:** production stocks, inventories, control, production inventory management, internal control.*

Актуальність теми. Виробничі запаси є одними з основних елементів господарської діяльності підприємств, займаючи особливе місце в складі майна та при висвітленні інформації про його фінансовий стан, тому на підприємствах повинні бути створені відповідні умови внутрішнього контролю за витрачанням таких запасів.

Становлення і розвиток ринкової економіки в Україні нерозривно пов'язані з пошуком принципово нових методів організації та управління виробництвом для підвищення ефективності господарської діяльності підприємств. Розвиток неможливо без виготовлення конкурентоспроможної продукції та її реалізації на внутрішньому і зовнішніх ринках збуту. У той же час необхідною умовою здійснення виробничого процесу є наявність і використання значної кількості виробничих запасів, що складають основу готових виробів.

Внутрішньогосподарський контроль є однією з основних функцій управління і системою постійного спостереження та перевірки роботи організації, з метою їх оцінки обґрунтованості та ефективності прийнятих управлінських рішень, виявлення відхилень і несприятливих ситуацій, своєчасної звістки керівництва, щоб прийняти правильне рішення, стосовно усунення та зниження ризиків його діяльності і управління ними. Оскільки проблема внутрішньогосподарського контролю присутня на більшості підприємств України, тому і актуальність даної теми не викликає сумнівів.

Постановка проблеми. Ефективне управління підприємством в сучасних ринкових умовах є досить складним процесом. На сучасному етапі розвитку економіки України роль виробничо-господарських підприємств підвищилася в зв'язку з необхідністю забезпечення ринку продукцією з високою якістю, конкурентоспроможністю і низькою собівартістю. Незважаючи на дослідження організації внутрішнього контролю на підприємстві вітчизняними і зарубіжними вченими, до сих пір не вирішені окремі питання методики і організації такого контролю, а саме: питання документального оформлення результатів внутрішнього контролю у вигляді відхилень вимог управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відображення проблем обліку і внутрішньогосподарського контролю виробничих запасів

спостерігалися в роботах таких вчених, як: Білуха М.Т, Єфімова Ф.Ф., Голов С.Ф., Гуцайлук З.В., Завгородній В.П., Кужельний М.В. , Нападовська Л.В., Пушкар М.С., Сук Л.К., Ткаченко Н.М., Чебанов Н.В. Розглядом теми дослідження займалися такі зарубіжні вчені, як: Уелш Глен А., Ентоні Р., Рис Дж., Міддлтон Д. та ін. Велика кількість робіт на досліджувану тематику ще раз доводить необхідність подальшого розгляду і обговорення.

Мета статті полягає в дослідженні теоретичних аспектів внутрішнього контролю виробничих запасів на вітчизняних підприємствах і визначення його ролі по ринкових умов господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виробничі запаси займають особливе місце не тільки в складі майна підприємства, особливе місце їм належить у структурі витрат, оскільки виробничі запаси є основною складовою при формуванні собівартості готової продукції. Так як вони є основою ефективного і постійного виробничого процесу, контроль за правильним оформленням в бухгалтерському обліку, надходженням і списанням виробничих запасів є важливим для кожного підприємства [2].

Виробничі запаси - це сукупність сировинними матеріальних ресурсів підприємства, які забезпечують безперервність процесу виробництва і повністю переносять свою вартість на виготовлену продукцію протягом одного операційного циклу і вони регулюються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Згідно його під запасами розуміють такі активи: які утримують для подальшого продажу за цих умов ведення звичайної господарської діяльності; знаходяться в процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; призначені для використання в процесі виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг [3].

Проблеми обліку та контролю за використанням виробничих запасів у процесі виробництва є досить важливими і актуальними аспектами сьогодення, адже їх усунення призведе до значного підвищення результативності діяльності підприємства.

Так як виробничі запаси займають особливе місце в складі майна та структурі витрат, крім того, вони ще є найбільш важливою і значною частиною активів підприємства. Належним чином організований облік виробничих запасів має істотне значення в управлінні виробничою діяльністю. У зв'язку з цим пропонується для контролю за відхиленням фактичного залишку матеріалів від встановлених норм запасу і для контролю залишків матеріалів, знаходиться без руху, почати використовувати на підприємстві сигнальну довідку про відхилення фактичного залишку матеріалів від встановлених норм запасу [4].

Внутрішньогосподарський контроль - це система способів і прийомів, які повинні використовуватися на підприємстві відповідними службами або посадовими особами, для того, щоб забезпечити належного збереження і ефективного використання ресурсів [1].

Особливе значення має внутрішньогосподарський контроль на тих підприємствах, які в процесі виробництва використовують значну кількість грошових коштів і матеріальних цінностей. Тобто, внутрішній контроль необхідно особливо для тих суб'єктів господарювання, в яких значні суми виробничих витрат.

На наш погляд, контроль, який повинен здійснюватись на підприємстві, то він повинен охоплювати наступні основні стадії руху виробничих запасів, а отже такі: їх надходження, формування матеріальних запасів і найголовніше це їх використання у виробничому циклі.

Контроль за використанням виробничих запасів у виробничому процесі варто здійснювати за такими наступними напрямками:

- контроль за документальними оформленнями відпустки виробничих запасів;
- перевірка відповідності фактичного відпуску матеріалів на виробництво по установленим лімітам підприємства;
- контроль відповідності витрачання матеріалів, які затверджені нормам та нормативам;
- контроль поверненням невикористаних матеріалів та за відходами;
- контроль правильності віднесення матеріальних витрат на собівартість продукції.

Внутрішньогосподарський контроль систематично здійснюється в межах своєї компетенції, дозволяє своєчасно виявити відхилення або порушення технології виробництва, інші факти зловживань, якщо вони мали місце. Такий контроль здійснюється без спеціального контрольно-ревізійного апарату і вимагає незначних витрат, тому він найбільш ефективний. Одночасно він виступає як самостійна функція управління всередині підприємства, відрізняється глибиною і точністю, оскільки здійснюється там, де знаходиться центр ваги управління.

Залежно від термінів проведення виділяють такі форми контролю: попередній, поточний, наступний і заключний. Попередній контроль спрямований на запобігання появи відхилень від плану. Поточний контроль передбачає перевірку виконання планів і здійснення коригувальних дій безпосередньо під час події або відразу після її закінчення. Наступний, або зворотний, контроль пов'язаний насамперед з оцінкою діяльності і використанням результативних показників для поліпшення процесу менеджменту в майбутньому. Заключний контроль використовується після того, як робота або план виконано.

Для управління виробничими запасами на підприємствах, набувають важливого значення такі види контролю, як попередній і поточний.

Існує така класифікація внутрішнього контролю:

1. Внутрішньосистемний, який здійснюється штатними та позаштатними контролерами підприємства.
2. Внутрішньовідомчий, той контроль, який здійснюється контрольно-ревізійними підрозділами міністерств, відомств і органів державного управління.
3. Внутрішньогосподарський, такий контроль здійснюється посадовими особами підприємства та контролюючими органами.
4. Внутрішній аудит, його проводять штатні аудитори підприємства або організації.
5. Громадський контроль, котрий здійснюють профспілкові організації та незалежні служби внутрішнього контролю підприємства.

Вищевикладене свідчить, що внутрішній контролю виступає засобом поліпшення показників діяльності підприємств, їх подальшого розвитку та удосконалення.

Здійснення внутрішнього контролю повинно бути безперервним. На керівництво підприємства покладається завдання встановлення складу, термінів, і періодичності процедур щодо контролю. При організації внутрішнього контролю потрібно дотримуватись двох принципів: доцільності та економічності. Внутрішній контроль на відповідність доцільності полягає у раціональній та оптимальній побудові його системи, а принцип економічності передбачає економічну та ефективну організацію системи внутрішнього контролю на підприємстві за якої витрати на її організацію перекриватимуться ефектом отриманим від її впровадження.

Сутність внутрішнього контролю можна дослідити характеризуючи його основні функції. Першою є функція, яка має назву контроль повноважень, що забезпечує виконання лише тих операцій, які дійсно сприяють розвитку організації і запобігає зловживанням та застерігає проведення операцій, в яких відсутня доцільність. Другою є контроль

документального оформлення, що забезпечує відображення всіх дозволених операцій в реєстрах та створює умови, при яких операції правильно оформляють обліковими записами і не виправляються без відповідного дозволу. Третьою функцією є контроль збереження, що забезпечує зберігання майна підприємства та сприяє тому, що прийняте до обліку майно не могло бути неправильно використане.

Для проведення ефективного внутрішнього контролю за використанням запасів слід витворити і організувати роботу відділу внутрішнього аудиту на більшості підприємств України, які зможуть дати перспективу підвищити ефективність використання виробничих запасів.

Теперішні проблеми внутрішнього контролю виробничих запасів є дуже важливим і актуальним аспектом, адже їх усунення призведе до значного підняття результативності діяльності підприємства. Таким чином, здійснювання перерахованих напрямів поліпшення обліку виробничих запасів призведе до помітного підвищення результативності їх фінансово-економічної діяльності, дозволить налагодити більш дієвий і менш трудомісткий облік, контроль за наявністю, рухом і вживанням виробничих запасів, а також добитися їх економії. У наш час існує така необхідність й одночасно можливість сучасних організаційних і методичних підходів у вирішенні проблем обліку запасів, пов'язаних, з одного боку, з переходом на ринкові відносини і міжнародні стандарти, а з іншого - з широким впровадженням комп'ютерних технологій.

Висновки. Виробничі запаси є одними з основних елементів господарської діяльності підприємств, займаючи особливе місце в складі майна та при висвітленні інформації про його фінансовий стан, тому на підприємствах мають бути створені відповідні умови організації обліку і внутрішнього контролю за витрачанням таких запасів. Запаси визнаються активом, якщо існує ймовірність того, що підприємство отримає в

майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, і їх вартість може бути достовірно визначена.

Таким чином, для того, щоб впровадити внутрішньогосподарський контроль на підприємствах, слід зважати на особливості технологічного процесу виробництва продукції, тому необхідно використовувати внутрішню документацію, яка б враховувала потреби інформаційні користувачів. Система внутрішнього контролю має впроваджуватись за певними етапами і охоплювати всі рівні організаційної побудови облікового процесу.

Література

1. Михалевич С. Облік та внутрішньогосподарський контроль використання виробничих запасів / С. Михалевич // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 3. – С. 45–48.
2. Облік виробничих запасів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.0gn.ru/antikrizisnyj_menedzhment/oblik_virobnichix_zapasiv.php
3. П(С)БО 9 - Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>
4. Сопко В. В. Бухгалтерський облік: Навч. посібник. В. Сопко. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2007. – 578 с.